

പ്ലാച്ചിമടയിലെ കുടിവെള്ളമലിനീകരണം കോക്കകോള കമ്പനി മുഖമാണെന്നതിനുള്ള ശാസ്ത്രീയ തെളിവുകൾ വിദഗ്ദ്ധസ്മാപനങ്ങൾ മറച്ചുവെയ്ക്കുന്നു

ഹിന്ദുസ്ഥാൻ കോക്കകോള ബിവറേജസ് (പ്രൈ.) ലിമിറ്റഡ്, പ്ലാച്ചിമട-കമ്പനി 20-11-04 ൽ സുപ്രീംകോടതി മോണിറ്ററിംഗ് കമ്മിറ്റിക്ക് എഴുതിയ കത്തിന് പ്രതിരോധ പ്രവർത്തകരുടെ മറുപടി.

കോക്കകോളയുടെ വാദങ്ങൾ

1. "പ്രാദേശിക പഞ്ചായത്ത് ഇക്കാലത്രയും ഉന്നയിച്ചിട്ടുള്ള ഏക ആരോപണം ഭൂഗർഭ ജലം അമിതമായ തോതിൽ കമ്പനിയെടുക്കുന്നുവെന്നതുമാത്രമാണ്."

(പേജ് 2, ഭാഗം 4)

2 (a) "പ്രദേശത്ത് ഏതെങ്കിലും വിധത്തിലുള്ള മലിനീകരണ പ്രശ്നമുണ്ടെങ്കിൽ അതു കോക്ക കോള കമ്പനി പുറത്തു വിടുന്ന മാലിന്യങ്ങൾ മുഖമാണെന്ന് നിരീക്ഷിക്കാൻ ഞങ്ങൾ കാകുന്നില്ല. എന്നാണ് കേരള സംസ്ഥാന മലിനീകരണ നിയന്ത്രണ ബോർഡ് ചെയർമാന് കേരള ഭൂജലവകുപ്പിന്റെ ഡയറക്ടർ നൽകിയ (TN/767/2002/DGW dtd 30.11.02) റിപ്പോർട്ടിൽ വ്യക്തമായി പറയുന്നുണ്ട്".

(പേജ് 2, ഭാഗം 5)

(b) "കേരള മലിനീകരണ നിയന്ത്രണ ബോർഡും പഠനങ്ങൾ നടത്തി 2003 സെപ്തംബറിൽ റിപ്പോർട്ടു നൽകി. കമ്പനിക്കടുത്തു സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന കിണറുകളിലെ വെള്ളത്തിൽ, വിശദമായ പഠനങ്ങൾ നടത്തിയ ശേഷം കേരള ഹൈക്കോടതിയിലെ റിട്ട അപ്പീൽ 2125/03 കേസിൽ നൽകിയ ബോർഡ് മെമ്പർ സെക്രട്ടറി താഴെ പറയുന്ന വിധം പറയുന്നു. "..... ജലശോഷണത്തിന്റെ പ്രശ്നം ഭൂഗർഭജലവകുപ്പിന്റെ അധികാര പരിധിയിൽപ്പെട്ടതാണ്. എന്നിട്ടും ബാധിച്ചുവെന്ന് പറയപ്പെടുന്ന കിണറുകളിലെ ജലമെടുത്ത് ബോർഡ് പരിശോധിച്ചു. ഈ കിണറുകളൊന്നും കമ്പനി പുറത്തുവിടുന്ന വസ്തുക്കൾ മുഖം മലിനമായിട്ടില്ലെന്നതാണ് ഇതിന്റെ ഫലങ്ങൾ സൂചിപ്പിക്കുന്നത്. അൽപം കൂടിയ അളവിൽ ക്ലോറൈഡുകൾ ഉണ്ടെന്ന് കണ്ടിട്ടുണ്ടുതാനും".

(പേജ് 4, ഭാഗം 7)

(c.) ശാസ്ത്രവ്യവസായ ഗവേഷണ കൗൺസിലിന്റെ (സി.എസ്.ഐ.ആർ) കീഴിൽ പ്രവർത്തകുന്ന ഹൈദരാബാദിലെ നാഷണൽ ജിയോസഫിക്കൽ റിസർച്ച് ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ടിലെ എമിറ്റന്റ് ശാസ്ത്രജ്ഞനായ ആർ.എൻ. അത്താവായെ നടത്തിയ സ്വതന്ത്രമായ പഠനത്തിന്റെ റിപ്പോർട്ടിൽ പറയുന്നത് "കോക്കകോള കമ്പനി പരിസരത്ത്

പ്രതിരോധപ്രവർത്തകരുടെ വാദങ്ങൾ

1. പെരുമാട്ടി ഗ്രാമപഞ്ചായത്ത് കമ്പനിയുടെ ലൈസൻസ് പുതുക്കാതിരിക്കുന്നതിന് 7-4-03 മുതൽ കൊടുത്ത എല്ലാ കാണും കാണിക്കൽ നോട്ടീസുകളിലും മലിനീകരണ പ്രശ്നം ചൂണ്ടിക്കാട്ടിയിട്ടുണ്ട്. ഏറ്റവും അവസാനം 2004 മാർച്ച് 11 ന് മൂന്ന് ഉപാധികൾ വെച്ച് ലൈസൻസ് പുതുക്കാം എന്ന് പറയുന്നതിലെ 2-ാമത്തെ ഉപാധി 'വിഷമയമായ മാലിന്യങ്ങൾ പുറത്തുവിടുന്നത് പൂർണ്ണമായും തടയുക' എന്നാണ്

2. കേരള ഭൂജലവകുപ്പ് പ്ലാച്ചിമടയിൽ 20 കിണറുകളിൽ നിന്ന് ജലം പരിശോധിച്ചുവെന്ന് പറയുന്നു. (2 a) കേരള മലിനീകരണ നിയന്ത്രണ ബോർഡ് പരിശോധിച്ച കിണറുകളുടെ എണ്ണം പറയുന്നില്ല (2 b.) പ്രൊ. അത്താവലെയുടെ പഠനത്തിൽ പരിശോധിച്ച 14 കിണറുകളിലെ ജലം പരിശോധനയെക്കുറിച്ച് പരാമർശിക്കുന്നു. (2 c)

പഠനത്തിലായി തിരഞ്ഞെടുത്ത കിണറുകൾ ഏവയെന്നോ, കിണറുകൾ തിരഞ്ഞെടുത്ത തത്വങ്ങളെന്തെന്നോ, ജലപരിശോധനാഫലങ്ങൾ വിശകലനം ചെയ്ത രീതിയെന്തെന്നോ വെളിപ്പെടുത്താതെ പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന പ്രസ്താവനകളെ ശാസ്ത്രീയമായ തിരുത്തലുകളോടെ വെറും അഭിപ്രായങ്ങളായാണ് ഭിത്തിശാസ്ത്ര വിദഗ്ദ്ധന്മാർ കണക്കാക്കുന്നത്. വിദഗ്ദ്ധാഭിപ്രായം രേഖപ്പെടുത്താൻ ചുമതലപ്പെടുത്തപ്പെട്ടവർ നിരുത്തരവാചകമായ അഭിപ്രായങ്ങൾ ശാസ്ത്രീയ റിപ്പോർട്ടാക്കുന്നത് പൊതു സമൂഹത്തോടുള്ള ചതിയാണ്. പ്ലാച്ചിമടയെ സംബന്ധിച്ച ഇത്തരം റിപ്പോർട്ടുകൾ മുഴുവൻ വിദഗ്ദ്ധാവലോകനത്തിൽ (peer review) വിധേയമാക്കണമെന്ന് പെരുമാട്ടി ഗ്രാമ പഞ്ചായത്തും കോക്കകോള വിരുദ്ധ സമര സമിതിയും കേരള ഗവൺമെന്റിനോടും ഹൈക്കോടതിയോടും ആവശ്യപ്പെടേണ്ടതാണ്.

ഭൂഗർഭജലത്തിന്റെ അമിത ചൂഷണം നടക്കുന്നുവെന്ന് സൂചിപ്പിക്കുന്ന യാതൊരു തെളിവുകളും കാണുന്നില്ല. ഇലപമ്പിംഗ് മുഖമാണ് സമീപ പ്രദേശത്തെ കിണറുകളിലെ ഇലനീലവാരം കുറയുന്നതെന്ന വാദം പരിഗണിക്കാനാവില്ല". (പേജ് 5. ഭാഗം 9)

3. "ഇതിനുപുറമെ 2002 ജൂൺ മുതൽ 2003 സെപ്റ്റംബർ വരെയുള്ള 15 മാസക്കാല കേന്ദ്ര ഭൂഗർഭജല ബോർഡ് വിശദമായ പഠനങ്ങൾ നടത്തിയിട്ടുണ്ട്..... 2003 ഫെബ്രുവരി മാസത്തിൽ പാലക്കാട് ജില്ലയിലെ പ്ലാച്ചിമടയിലെ കോക്കകോള കമ്പനിക്കു ചുറ്റുമുള്ള 33 കിണറുകളിലെ ഇലത്തിലെ ലയിച്ചുചേർന്ന മൊത്തം ഖരവസ്തു കളുടെ അളവും (TDS) പി എച്ച് മൂല്യവും ഇലത്തിന്റെ ഗുണനിലവാര പരിശോധന കായി എടുത്തിരുന്നു. ഇന്ത്യൻ സ്റ്റാൻഡേർഡ് ബ്യൂറോ (ബി.ഐ.എസ്)യുടെ കണക്കനുസരിച്ച് ലയിച്ചുചേർന്ന മൊത്തം ഖര പദാർത്ഥങ്ങളുടെ (ടി.ഡി.എസ്) പരിധി ലിറ്ററിൽ 2000 മി.ഗ്രാം ആണ്. 37 കിണറുകളിൽ 29ലും (78.3%) ഇത് പരിധിയ്ക്കകത്തും 8 എണ്ണത്തിൽ (21.6%) പരിധിയിൽ കൂടുതലുമായിരുന്നു. അവയിലെയും കമ്പനിയിലെ സംസ്കരിച്ച പാട്ട്ജലത്തിലേയും പി.എച്ച് മൂല്യവും പരിധിയ്ക്കകത്തായിരുന്നുവെന്ന് പട്ടിക 4 സൂചിപ്പിക്കുന്നു" (പേജ് 3. ഭാഗം 6)

4. "കമ്പനിയുടെ പാട്ട്ജലത്തിലെ വൈദ്യുത ചാലകത (ഇസി) 2002 ജൂണിൽ 2660 ആയിരുന്നത് 2003 ഫെബ്രുവരിയായപ്പോഴേക്കും 1352 ആയി കുറഞ്ഞിരുന്നു. സംസ്കരിച്ച പാട്ട്ജലത്തിന്റെ ഗുണനിലവാരം ഈ കാലത്ത് ഉയർന്നതായും അത് പരിധികൾ ക്കത്താണെന്നും കാണിക്കുന്നു" എന്നാണ് (CGWB) റിപ്പോർട്ടിൽ നിരീക്ഷിക്കുന്നത്. (പേജ് 3. ഭാഗം 6)

5. "ഭൂഗർഭജലമെടുക്കുന്നുവെന്ന പരാതിയെ കുറിച്ച ന്യൂഷിക്കാൻ 2125/03 റിട്ട് അപീലിൽ ബഹുമാനപ്പെട്ട ഹൈക്കോടതി ഒരു വിദഗ്ദ്ധ സമിതിയെ നിയോഗിച്ചു. 14-05-04 ൽ ആ സമിതിയും ഒരു ഇടക്കാല റിപ്പോർട്ട് നൽകിയിട്ടുണ്ട്. അതിലും ആരോപിക്കപ്പെട്ട മലിനീകരണത്തെപ്പറ്റി ഒന്നും പറയുന്നില്ല." (പേജ് 4. ഭാഗം 8)

6. "ആരോപിക്കപ്പെട്ട വിധത്തിൽ ഏതെങ്കിലും മലിനീകരണമുണ്ടെങ്കിൽ ഞങ്ങളുടെ കമ്പനിക്കകത്തെ

3. ബ്യൂറോ ഓഫ് ഇന്ത്യൻ സ്റ്റാൻഡേഡും ലോകാരോഗ്യ സംഘടനയും മറ്റനവധി സംഘടനകളും നിർദ്ദേശിക്കുന്നത്. കുടിവെള്ളത്തിന് സ്വീകാര്യമായ ടി.ഡി.എസ് പരിധി 500 മി.ഗ്രാം/ലി. ആണ്. ടി.ഡി.എസ് 1000 മി.ഗ്രാം/ലി. ൽ അധികമായാൽ അസഹനീയമായ രുചിയുണ്ടാകുമെന്ന് കരുതുന്നു. ടി.ഡി.എസ് 2000 മി.ഗ്രാം/ലി. ൽ അധികമായാൽ കുടിക്കാനായി ഉപയോഗിക്കാൻ പാടില്ലാത്ത വെള്ളമായി കരുതുന്നു. കേന്ദ്രഭൂജല ബോർഡിന്റെ (CGWB) സെപ്റ്റംബർ 2003 പ്ലാച്ചിമട പഠനത്തിൽ 33 കിണറുകളിലെ ടി.ഡി.എസ് പരിശോധിച്ചതിൽ (പട്ടിക 4) 21 കിണറുകളിലും ടി.ഡി.എസ് 500 മി.ഗ്രാം/ലി. ൽ കൂടുതൽ ആണ്. മാത്രമല്ല 500 മി.ഗ്രാം/ലി. ൽ താഴെ ടി.ഡി.എസ് ഉള്ള എല്ലാ കിണറുകളും കമ്പനിയിൽ നിന്ന് 250 മീറ്റർ ദൂരെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവയാണ്. 2000 മി.ഗ്രാം/ലി. ൽ കൂടുതൽ ടി.ഡി. എസ് ഉള്ള 7 കിണറുകളും കമ്പനിയിൽ നിന്ന് 50 മീറ്റർ ദൂരത്തിനുള്ളിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനുമാണ് എന്നിട്ടും. എന്തുകൊണ്ടാണ് ഈ പഠനത്തിൽ കമ്പനിയിൽ നിന്നുള്ള ദൂരവും ടി.ഡി.എസ് അളവും ബന്ധപ്പെടുത്തി വിശകലനം ചെയ്യാതിരുന്നത്? കുടിവെള്ള മലിനീകരണവും കമ്പനിയു മായുള്ള ബന്ധം പരിശോധിക്കാൻ ഈ വിശകലനം പ്രധാനമല്ലേ ?

4. കോക്കകോള കമ്പനി മുഖമാണ് തങ്ങളുടെ കിണറുകൾ മലിനീകരിക്കപ്പെട്ടത് എന്ന് പരാതിപ്പെട്ടുകൊണ്ടാണ് പ്ലാച്ചിമട വാസികൾ സമരം ചെയ്യുന്നത്. ഒരു പരാതിയുടെ പശ്ചാത്തലത്തിൽ നടക്കുന്ന പഠനമായിട്ടും പരാതിക്ക് ആസൂദമായ പ്രശ്നം പരിശോധി ക്കാതെ കോളകമ്പനിയുടെ പാട്ട്ജലത്തിന്റെ ഗുണനിലവാരം മെച്ചപ്പെട്ടു എന്ന് കാണിക്കു വാൻ CGWB വ്യക്ത കാണിക്കുകയാണ്, ഈ പ്രസ്താവനയിലൂടെ. എന്നിട്ടും പോലും കോള കമ്പനിയുടെ പാട്ട്ജലത്തിന്റെ വൈദ്യുതി ചാലകത കൃഷിക്ക് നനയ്ക്കുവാൻ പോലും അനുയോജ്യമല്ലാത്ത വിധം ഉയർന്നതാണെന്ന് വിദഗ്ദ്ധർ പറയുന്നു. പ്രസക്തമായ ചോദ്യങ്ങൾ വിശകലനം ചെയ്യാതിരിക്കുകയും അപ്രസക്തമായ കാര്യങ്ങൾ വിദഗ്ദ്ധാഭിപ്രായമായി അവതരിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിലൂടെ CGWB ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാർ കോളകമ്പനിയോടുള്ള വിധേയത്വത്തെയാണ് വെളിപ്പെടുത്തുന്നത്.

5. കോക്കകോള കമ്പനിയുടെ അധിക ജലോപയോഗം കൊണ്ട് പരിസരത്ത് കുടിവെള്ള ദുർലഭ്യം നേരിടുന്നുണ്ടോ എന്നത് മാത്രമാണ് ഈ വിദഗ്ദ്ധ സമിതിയുടെ പരിശോധനാ വിഷയം. കമ്പനിമുഖമാണ് പ്ലാച്ചിമടയിലെ കുടിവെള്ള മലിനീകരണം ഉണ്ടായത് എന്നത് ഈ കമ്മിറ്റിയുടെ അന്വേഷണ വിഷയമല്ല. അതുകൊണ്ട് മലിനീകരണത്തെപ്പറ്റി ഈ സമിതിക്ക് പറയേണ്ടതില്ല.

6. കമ്പനിയുടെ ഈ അവകാശവാദം സത്യമാണെങ്കിൽ കമ്പനി പ്രവർത്തനമാരംഭിക്കുന്നതിന് മുൻപും പ്രവർത്തന

കിണറുകൾ ഇത്തരത്തിൽ മലിനീകരിക്കപ്പെടുമായിരുന്നു.”

(പേജ് 6. ഭാഗം 10)

7. “കേരളാ മലിനീകരണ നിയന്ത്രണബോർഡ് നിർദ്ദേശിച്ചതനുസരിച്ച്, ഒരു അധിക സുരക്ഷാ നടപടിയെന്ന നിലയിൽ, വരമാലിന്യങ്ങൾ നിക്ഷേപിക്കുന്നതിന് സുരക്ഷിതവും സംരക്ഷിത വ്യായ കൂട്ടികൾ ഞങ്ങൾ നിർമ്മിച്ചിട്ടുണ്ട്.”

(പേജ് 6. ഭാഗം 10)

8. “ആരോപിക്കപ്പെട്ട മലിനീകരണമുണ്ടെന്നു സ്ഥാപിക്കുന്നതിന് ശാസ്ത്രീയമായരേഖകളും വിവരങ്ങളുമില്ലെന്ന് പ്രാദേശിക പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ സമിതി തന്നെ സമ്മതിക്കുകയും ഒരു വ്യക്തിഗത ഏജൻസിയെക്കൊണ്ട് പരിസ്ഥിതി ആഡിറ്റിങ്ങ് പഠനം നടത്തണമെന്ന് 14.9.04ന് ചേർന്ന അവരുടെ യോഗത്തിൽ ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.”

(പേജ് 6. ഭാഗം 10)

മാരംഭിച്ച ശേഷവും ഉള്ള കമ്പനികളെ തുറന്ന കിണറുകളിലെ ജലമലിനീകരണ സൂചകങ്ങളുടെ അളവുകൾ വെളിപ്പെടുത്തണമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുന്നു. കേന്ദ്രജലബോർഡിന്റെ (സെപ്തംബർ 2003) പഠനത്തിലെ പട്ടിക 6 കാണിക്കുന്നത് 14-6-02 ലെ അളവുകൾ പ്രകാരം കോള കമ്പനികളെ തുറന്ന കിണറുകളിലെ വെള്ളം ആകാലഘട്ടത്തിലെങ്കിലും മലിനപ്പെട്ടിരുന്നു എന്നാണ്.

7. 2003 ജൂലൈ 25 ലെ ബി.ബി.സി. റേഡിയോ 4 ഉൾപ്പെടുത്തലിനുശേഷം 2003 ഒക്ടോബറിൽ കേരള മലിനീകരണ നിയന്ത്രണബോർഡ് കോളകമ്പനിയോട് കമ്പനിയുടെ വരമാലിന്യത്തിൽ അനുവദനീയമായ പരിധിയിലധികം വിഷപദാർത്ഥങ്ങൾ തങ്ങൾ കണ്ടെത്തിയിട്ടുണ്ടെന്നും കമ്പനി ഹസാഡെസ് വെയ്സ് നിയമപ്രകാരമുള്ള വരമാലിന്യ നിർമ്മാർജ്ജന സംവിധാനം ഉണ്ടാക്കുവാൻ ബാധ്യസ്ഥരാണെന്നും ഇല്ലെങ്കിൽ കമ്പനി അടച്ചു പൂട്ടണമെന്നും നിർദ്ദേശിക്കുകയുണ്ടായി. അതായത് അധിക സുരക്ഷാനടപടി കമ്പനിയുടെ ഔദ്യോഗിക നിയമപരമായ ബാധ്യസ്ഥതകൊണ്ട് നിർബന്ധിതമായതാണ് എന്ന് ചുരുക്കം. തങ്ങളുടെ വരമാലിന്യത്തിൽ ഘനലോഹങ്ങളുണ്ടാകാമെന്ന് അറിഞ്ഞുകൊണ്ട് തന്നെ അത് കർഷകർക്കിടയിൽ വിതരണം ചെയ്യുകയും ചിറ്റൂർ പുഴയുടെ നദീതടത്തിൽ നിക്ഷേപിക്കുകയും, വിജയനഗർ കോളനിയിലെ പഞ്ചായത്ത് കിണർ ഘനലോഹങ്ങളാൽ മലിനമാകാൻ ഇടയാക്കുകയും ചെയ്ത കോളകമ്പനിയുടെ പേരിൽ പരിസ്ഥിതി നിയമലംഘനത്തിന് കേസ് ഏടുക്കേണ്ടതാണ്. മാത്രമല്ല ജനങ്ങൾ തിങ്ങിപ്പാർക്കുന്ന ഒരു കാർഷിക പ്രദേശത്ത് അപകട സാദ്ധ്യതകളുള്ള വിഷമാലിന്യ കൂമ്പാരം ഉയർന്നുവരാൻ ജനങ്ങൾ അനുവദിക്കേണ്ടതില്ല.

8. 14-9-04 ന് പ്ലാച്ചിമട പ്രാദേശിക പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണകമ്മിറ്റി (LAEPC) നിയോഗിക്കപ്പെടുന്നതേയുള്ളൂ. പിന്നീട് ചേർന്ന യോഗങ്ങളിലെ മിനിട്ട്സിലൊന്നുതന്നെ കോള കമ്പനിയുടെ മലിനീകരണത്തിന്റെ ശാസ്ത്രീയ വിവരങ്ങളുടെ അഭാവത്തെക്കുറിച്ച് LAEPC പറഞ്ഞതായി കാണുന്നില്ല. ചുരുക്കപ്പെടുത്തപ്പെട്ട 5 വിഷയങ്ങളിൽ അല്ലാതെ ശാസ്ത്രീയ വിവരങ്ങൾ ഇല്ലായെന്ന് കരുതിയല്ല. കമ്പനിയുടെ പരിസ്ഥിതി ആഡിറ്റിങ്ങ് നടത്തണമെന്ന് LAEPC യിലെ ജനപ്രതിനിധികൾ ആവശ്യപ്പെട്ടത് അതിന് ചുരുക്കപ്പെടുത്തപ്പെട്ട അഞ്ച് വിഷയങ്ങളിൽ ഒന്ന് അതായതുകൊണ്ടാണ്. അല്ലാതെ ശാസ്ത്രീയ വിവരങ്ങൾ ഇല്ലെന്ന് കരുതികൊണ്ടല്ല.

വ്യവസായം, വിനാശകരമായ മാലിന്യം,..... അധികവായനയ്ക്കുള്ള പുസ്തകങ്ങൾ

When the Birds Stop Singing-A study on the impact of Pesticides. By K.P. Sasi, Page 48, Rs. 60/-, Vikas Adhyan Kendra, Mumbai-64

Economics of Water Pollution - The Indian Experience by M.N. Murthy, A.J. James, Sunitha Misra - page 298, Rs. 295/- Oxford University Press.

മാലിന്യ സംസ്കരണം - വരമാലിന്യങ്ങൾ പ്രശ്നങ്ങളും പരിഹാരങ്ങളും (ഒരു പഠനം) / പരിസ്ഥിതി പഠനങ്ങൾ-1-കെ. രാമചന്ദ്രൻ, കെ. സഹദാസ്-പേജ് 154, വില 140 രൂപ, കറന്റ് ബുക്സ്, തൃശൂർ.

പരിസ്ഥിതി മലിനീകരണം (ജനകീയ ശാസ്ത്ര പരമ്പര) - എൻ. മണിവാചകം, വിവ: സി.പി. മേനോൻ, പേജ് 196, വില 40 രൂപ, സാക്ഷാൽ ബുക്സ് (ട്രസ്റ്റ്), ദില്ലി.
 ഗുരുവായൂരിന്റെ നൂറ്റാണ്ടിലേയ്ക്ക്-ഇന്ത്യൻ റെയർ എർത്ത്സിലെ തൊഴിൽ/ആരോഗ്യ പ്രശ്നങ്ങളെക്കുറിച്ചുള്ള പഠനം-വി.ടി. പത്മനാഭൻ, പ്രസാ സിസെക്.

കോപ്പികൾക്ക് എം.ജി./ഡി.ഡി. അയയ്ക്കുക. കേരളീയം പുസ്തകശാല, കൊക്കാല, തൃശൂർ-21. ഫോൺ : 0487 2421385, 9447674375